

B. N. París, vol. I, 164; aviat surten formes purament catalanes, en part referents a un de molt conegut de la rodalia de la capital rossellonesa: «in termino Scti Johannis de Perpinniano, quantumcumque habemus, de Petra fita usque ad *correch*, et sicut vadit per *correch* --- ad Villam novam et usque flumen Riardi ---», a. 1153 (Mirret, *TemplH*, p. 45); d'un altre doc. incorporat en aquella col·lecció (vol. 56), de l'any 1135, resulta que l'indret on es va bastir la ciutat, abans de la fundació de Perpinyà, se'n deia *loco de correcho* (veg. el context citat ací, s. v. *escobaler*).

Gràcies a l'obra d'Alart, i també degut a la gran vitalitat del mot en terres rosselloneses, és d'allà d'on tenim més dades antigues: en el seu *InuLC* en compto una vint-i-cinquena, en el seu article *còrrec*, des del S. XII fins a la fi del S. XIV, i n'hi ha encara algunes de posteriors (fins a 1612); d'altres encara en d'altres articles: «in *corraco* de Coma», a. 1248; «affrontat in *corrego* publico de Rigal», Cameles, a. 1300; «*correguo* vocato *Correch* de la Viyassa», Maurellàs a. 1341; un hort «affrontat cum quodam ribero sive *correc* quod descendit de Valle Ponpo», Banyuls de la Marenda, a. 1444; *correc* a. 1559 (*InuLC*, s. v. *coma*, *rial*, *vinyassa*, *riberó*, *guineu*). No creguem, tanmateix, que no n'hi ha d'altres comarques: «cortallum del *correch* et d'en Julià» en les afrontacions de Miralles (entre *collum de Bajulo* i *Font Carbonera*) en el *Llibre Roig de Prats de Molló* (a. 1643; còpia una mica ampliada del *Llibre Verd* de 1309), f° 81r; «ab lo *còrrech* del Bach, qui davalla a les Tallades», «lo torrent dels *Còrrechs*», «ab los *còrrechs*» en un Capbreu de Vilallonga de Ter, de 1560.¹

Avui no pertany a l'ús barceloní del català central, ni tinc notícia que s'hagi usat en terres valencianes ni balears, però sí a les comarques de la major part de l'àrea del Principat i dels Comtats. No recollit pels lexicògrafs fins a Lab. 1839 («*correch*: xatagall», com a comarcal), entra en l'ús literari amb els millors escriptors de la Renaix.: «brunzentes serps y feres *còrrechs* avall empayta» en l'original definitiu de *Atlàntida*;² «quan troba un *còrrech*, famolench lo salta», *Canigó* II, 88; «y 'ls rochs deixa 'l manobre damunt sa esquena nua / tombar, en l'ample *còrrech* fent de pelàsgisch pont», «sols lladoners en brasa rodant-hi hi cohetejan, / --- / mes tot seguit a l'aygua del *còrrech* xiuxiuejan, / y tristos ays responen de l'ona al borbolleig», *Atl.* (170; 58).

I en bastants aluns del NE.: «l'endemà al tornar-hi, vegí d'un tros lluny mon llop estirat dintre un gorch del *còrrech* de Mirapols», Bosch de la Trinxeria (*Records d'un Exc.*, 166); «anàvem rodolant tots dos pel pendís, fins a quedar mig suspesos sobre el ribast que l'indava amb el *còrrec*, detinguts per un tany d'alzina, que ---», Mrn. Vayreda (*La Puny.* VIII, p. 114); «volem que aquesta font te sigui dedicada, / que arruixi amb el teu nom tota la comalada, / i que n'amparis l'abundor; / i quan és plena l'avellana, / pel *còrrec* pedregós tots hi vindrem d'un vol, / i, saltant l'espardenya, entre l'ombra i el sol / te dansarem una sardana», JSebPons (*Canta-*

Perdiu, p. 56, traduït «à través le torrent rocailleux».)³

Avui el mot s'usa, entre altres comarques, a totes les terres de l'Ebre: Mestre i Noè l'anota a Tortosa (BDC III, 93), Amades a Xerta, Prat de Comte i Beselit (xix, 121); no hi hem de comptar gaire, donat el sentit específic del mot, a les terres planes d'Urgell i del Segrià, però crec haver-lo sentit Segre amunt, i, en tot cas, en tot el Segre mitjà ha d'haver tingut en el passat gran vitalitat puix que hi ha donat lloc als encreuaments *dòrrec* i *bàrrec* (veg. infra), des d'on s'enllaça ja amb l'àrea intensa, per Cerdanya; ja hem vist que és viu cap a Camprodon, i l'ús freqüent per part de gent d'Osona (Verdaguer, JSaderra, *AlcM*) denota que Ter avall ja no hi deu haver solució de continuïtat. Jo ho he sentit alguns cops en el Maresme oriental; però no hi ha dubte que on s'ha mantingut més vigorós és a les comarques del NE., ja en el Gironès i sobretot a tot l'Empordà alt i baix (ús freqüent i molt just dels derivats en Víctor Català, infra), i a les comarques del Nord de l'Albera. Hi ha una infinitat de *kôřaks* al llarg del sector de Costa Brava entre l'Estartit i l'Escala: barranquets molt pendents, permanents i fondosos en aquell trajecte de costa sequíssima i mig espadada, i els meus tres informants d'allà els anomenaren tots amb el genèric *Còrrec* (*de la Cadira, de la Rostella, el Còrrec Llarg*, etc.); el més popular, vell pescador de l'Escala, m'explicava «el Rec Fondo és un *kôřak* que baixa de la muntanya» (1958).

Recullo el mot com a genèric toponímic a Figueres, Mollet d'E., Cantallops, Biure, Palau-saverdera, Llançà, Portbou, etc.; en el terme de Figueres n'hi ha d'altres (*còrrec del Bruixot*), però especialment consta des de més antic el *Còrrec dels Jueus*, que abans era una torrentera i en anar creixent la ciutat s'ha convertit en un carrer; tant viu és el mot a l'Alt Empordà que alguns tendeixen a abusar-ne i així vaig notar que l'informant de Mollet l'usava sempre en lloc de qualsevol mena de torrent o torrentera, barranc o barranquet, però a Palau-saverdera marcaven la distinció entre *kôřak* i *řék*, anomenant amb aquell els de fort pendent i amb aquest els de més cap a la plana (n'enumeraren quatre o cinc alternadament i d'acord amb aquesta distinció).

Passada la frontera entre els dos Estats, aqueixa densitat potser encara augmenta: se sentia a tots els pobles, i en tinc a mà notes soltes de Vivers, Tellet, Canet, Prada, Vallmanya, Jújols, i va seguint per Capcir (Formiguera) i tota Cerdanya: Sallagosa, Ur, La Guingueta, etc. (1959-60); cap al Nord, ja a l'extrem de les Corberes, encara *kôřak* de --- i *kuřagáda* a Vingrau (1960), que encara pertany al Rosselló però ja parla llgd. Tanmateix és ja estrany a tot el domini occità, i no l'he trobat ni en el copiós tresor toponímic del departament de l'Aude que ens va llegar l'Abbé Sabarthès.

Allà té el mateix sentit específic que té pertot arreu, de clot pendent i poc ample; però també en el rossellonès baixa fins a la terra plana i en resulta cer-